

ניהול הרכוש היהודי השדוד בחברון ע"י מדינת ישראל

- דו"ח מקיף -

במלאת 78 שנים לפרעות תרפ"ט

תוכן:

מבוא: דו"ח שהוא כתב אישום חמור

פרק 1: רקע הסטורי-משפטי:

- א. טבח תרפ"ט – שוד הרכוש היהודי
- ב. הכיבוש הירדני – הרס וחילול שיטתי
- ג. שחרור חברון – הציפיה להחזרת הרכוש השדוד

פרק 2: ניהול עויין של הנכסים היהודיים ע"י מדינת ישראל:

- א. הטיפול במקומות הקדושים:
  - 1. בתי העלמין
  - 2. בית הכנסת אברהם אבינו
  - 3. בתי מדרש ובתי כנסת נוספים
  - 4. אפליה לרעה של נכסי הקדש
- ב. חובת האפוטרופוס
- ג. המדינה כאפוטרופוס מתכחשת לחובותיה
- ד. השערוריה של ניהול הנכסים הריקים:
  - 1. הנכסים הפנויים - חלקות נחלת שלמה כמשל
  - 2. הנכסים ששופצו ואוכלסו – ה"שוק" כמשל
  - 3. הנכסים שנמסרו לישוב היהודי – חלקה 6 כמשל
- ה. שמירה על הנכסים באמצעות אכיפה בררנית

פרק 3: מסקנות והמלצות

מבוא : דו"ח שהוא כתב אישום חמור

דו"ח זה מהווה כתב אישום חמור כנגד אלה אשר במשך עשרות שנים ניצלו את מעמדם והשתדלו להפעיל את מלוא השפעתם, על מנת למנוע את החזרת הנכסים היהודיים בחברון לידי בעליהם, ואת תיקון העוול ההסטורי של פרעות תרפ"ט. הדו"ח מוכיח ומפרט כיצד במשך שנות דור מועלת מדינת ישראל בתפקידה כבאת-כוחו של העם היהודי בעיר אבותיו, תוך זלזול, התעלמות ואף עוינות כלפי המשימה ההסטורית של שיקום קהילת חברון העתיקה שנחרבה ע"י הפורעים הערבים. הדו"ח מציג מחדל רב משמעות, משפטית, הסטורית ומוסרית.

כל הנתונים והטיעונים המובאים בדו"ח מגובים בראיות, מסמכים ועדויות אשר נאספו במשך שנים על ידי הישוב היהודי בחברון. חשוב לציין, כי הדוגמאות המובאות והמפורטות בדו"ח הינן מקרים בודדים ומייצגים מתוך עשרות רבות של חלקות קרקע יהודיות, וכי מדובר בתופעה רחבת היקף.

הדו"ח מוגש לראשי ובכירי מדינת ישראל, ולמנהיגי העם היהודי בארץ ובעולם, מתוך מטרה להציג בפניהם את תמונת-המצב הקשה, כביקורת בונה, על מנת להביא לשינוי כיוון מהותי בנושא כאוב זה.

פרק 1: רקע היסטורי-משפטי

א. טבח תרפ"ט – שוד הרכוש היהודי

הקהילה היהודית ההיסטורית, שחיה בחברון משך דורות רבים, החזיקה בנכסי קרקע לא מבוטלים בעיר: כל אדמות ה"גטו" היהודי (היום שכונת אברהם אבינו), רוב רובם של אדמות תל רומידה (הרבה מעבר לחלקה הקטנה המאוכלסת היום) ועוד בתים, חנויות, ואדמות חקלאיות רבות באזור.

בעקבות הטבח הנורא בשנת תרפ"ט - 1929, בו נטבחו באכזריות 67 יהודים ע"י שכניהם הערבים, גורשו היהודים מחברון. אמנם, היו נסיונות לחדש את הישוב, אך ב-1936 גורשו היהודים סופית מחברון ע"י השלטונות הבריטים, שטענו שלא יוכלו עוד להיות ערבים לחייהם. גם בגלותם מהעיר, המשיכו יהודי חברון להחזיק בשטרות הקניין והחכירה של הנכסים אליהם קיוו לשוב, אך עם הכיבוש הירדני ב-1948 – הועברו רוב הנכסים לידי "האפוטרופוס על נכסי האויב הציוני".

ב. הכיבוש הירדני – הרס וחילול שיטתי

וכך נהגו הירדנים בנכסים היהודים בחברון:

- הרסו באמצעות דחפורים את בתי הרובע היהודי.
- הרסו וחיללו את בית הכנסת העתיק ע"ש אברהם אבינו (עד לכיבוש הירדני ב-1948 נותר בית הכנסת על עומדו ולא נהרס!), ועל חורבותיו הקימו 3 מוסדות "מכובדים": דיר בהמות, מזבלה, ושירותים ציבוריים.
- הרסו וחיללו את בית העלמין העתיק. על חורבותיו הקימו בית מגורים ונטעו גן ירק וכרם. אבני המצבות שימשו לבניה בבתיים ובגדרות של ערביי הסביבה.
- לאחר ביצוע פעולת "הקנייה" לטובת האפוטרופוס על נכסי האויב הציוני - השתמשו באדמות היהודיות לשירות האוכלוסיה הערבית: שוק סיטונאי, שוק ירקות, תחנת אוטובוסים, בית ספר וכדו'.
- חלק מהמבנים שהוקנו לאפוטרופוס הושכרו לערביי חברון לדיור או למסחר.
- חלק מהנכסים לא הוקנו כלל לאפוטרופוס, ותחת זאת השתלטו עליהם גורמים פרטיים וציבוריים מקרב האוכלוסיה הערבית, ואף בוצעה בהם בניה בלתי חוקית וללא רשיונות.

מצאנו לנכון לציין את ההרס, החורבן והחילול השיטתי שהנהיגו הירדנים כלפי הרכוש היהודי השדוד, במיוחד לאור העובדה שבתי המשפט בישראל נוהגים לייחס לירדן מעמד של "מדינה מתוקנת" ולפעולותיה כלפי הנכסים מעמד של פעולות שלטוניות מסודרות, תקינות ולגיטימיות.

למעשה, לא אלה היו פני הדברים: חלק מהרכוש היהודי לא הוקנה מעולם לאפוטרופוס הירדני, ולגבי חלק מהרכוש לא בוצע רישום מסודר. ניהול רשלני זה גרם למצב בו נכסים מסויימים "נעלמו" ועד היום לא ברור מצבם הקנייני. למעשה, לא קיימת היום בידי מי מהגורמים העוסקים בנושא רשימה מסודרת ומלאה של הרכוש היהודי השדוד בחברון, וזאת עקב סדרת כשלים בניהול הנכסים, שתחילתם בימי הכיבוש הירדני והמשכם בניהול כושל של האפוטרופוס הישראלי.

ג. שחרור חברון – הציפיה להחזרת הרכוש השדוד

במשך שנות השלטון הבריטי מאז תרפ"ט, וכן במשך כל שנות הכיבוש הירדני, המשיכו בעלי הקרקעות היהודיים לשמור על שטרות הקניין, מתוך תקווה שבבוא היום מדינת ישראל תחזור לחברון, ותחזיר להם את רכושם השדוד.

עם שחרור חברון במלחמת ששת הימים, ביקשו 15 משפחות ממגורשי חברון לחזור ולהתיישב בנכסים שבבעלותן. בקשתן נדחתה. תחת זאת הועברו כל הנכסים מהאפוטרופוס הירדני אל האפוטרופוס הישראלי לנכסי נפקדים.

מעתה הופקד בידי האפוטרופוס, ובעצם בידי ממשלות ישראל כולן, המפתח לעשיית צדק הסטורי, למניעת מצב של "הרצחת וגם ירשת", להסרת החרפה של תרפ"ט, ולהחזרת חיים יהודיים לאדמות ולבתים היהודיים שבעיר.

משימה זו, שהינה צו יהודי-הסטורי-ומוסרי ראשון במעלה, להחזיר חיים יהודיים אל הרכוש היהודי השדוד, בוצעה ע"י ממשלות ישראל באופן חלקי בלבד, זאת למרות בקשות חוזרות ונשנות הן מצד הבעלים ההסטוריים של הנכסים, והן מצד הישוב היהודי בחברון שקיבל בדרך כלל יפוי כוח מהבעלים ליישב את הנכסים.

פרק 2: ניהול עויין של הנכסים היהודיים ע"י מדינת ישראל

א. הטיפול במקומות הקדושים

עם שחרור חברון ע"י צה"ל במלחמת ששת הימים, התברר, שההרס וההשחתה הקשים ביותר היו מנת חלקם של המקומות הקדושים, כמאמר הכתוב: "כל המקודש מחברו – חרב יותר מחברו". לא היה זה מקרה ששלטון הכיבוש הירדני, אשר תחת חסותו ובהנחייתו נערכו ברכוש היהודי סדרה של פעולת הרס, שמטרתן העיקרית היתה למחוק כל זכר יהודי – בחר למקד ולהגביר פעולות אלה דוקא במקומות המקודשים, כגון: בתי כנסת, בתי מדרש, ובתי העלמין. במקומות אלה נעשה נסיון לא רק להחריב אלא גם לבזות ולהשפיל את היהדות. כך, למשל, הוקמו בתי שימוש ציבוריים ודירים לבהמות על חורבות בתי הכנסת, ואבני המצבות מבתי העלמין נלקחו דוקא לבניית חדרי השירותים בבתי הערביים הסמוכים.

דוקא לאור מצב זה, ניתן היה לצפות, שמדינת ישראל תפעל מתוך מגמה הפוכה ומנוגדת, ותקפיד יותר לגאול מחרפתם את המקומות הקדושים, ואולם לא כן היה הדבר. להלן נביא סקירה קצרה המצביעה על יחסן המזלזל של רשויות מדינת ישראל לקדשי ישראל המחוללים בחברון.

1. בתי העלמין

כבר ב- 1967 מינה שר הדתות ועדה שהכינה סקר על חילול בתי העלמין בחברון, שלמעשה נמחו מעל פני האדמה. למרות הממצאים הקשים שהוגשו לשר – לא נעשתה כל פעילות ממלכתית לשיקומם של בתי העלמין.

רק פעילות התנדבותית עצמאית ועקבית של פעילים יהודים, ובהם – פרופ' בן ציון טבגר ז"ל, הביאה לשיקום בית העלמין. פעילות קודש זו היתה מלווה לכל ארכה בהטרדות והפרעות מצד גורמי הממשל הצבאי, שניסו למנוע את עקירת הגפנים ושתילי הירקות ואת הרחקת הערבים שפלשו לבית העלמין ועשו בו כבשלהם. המתנדבים שפעלו למען שיקום בית העלמין נעצרו פעם אחר פעם ע"י המשטרה והואשמו על ידי רשויות החוק של מדינת ישראל ב"הסגת גבול" ו"גרימת נזק". זאת בשעה, שאיש מן הערבים שפלשו לבית העלמין וחיללו אותו לא נחקר מעולם בגין אותן עבירות.

גם לאחר חשיפת בית העלמין – נאסרה הקבורה היהודית בתוכו, עד לקבורתו של התינוק אברהם ידידיה נחשון ז"ל (בתשל"ה 1975), שאמו היתה נחושה להביאו למנוחת עולמים בחברון. וגם אז – קציני וחיילי צה"ל נשלחו לחסום את דרכם של התינוק ואמו אל בית העלמין.

היום רוב שטחו של בית העלמין משופץ ופעיל ואף הוגדרה בתוכו חלקה צבאית, ואולם דרך החתחתים שנאלצו המשפצים לעבור בדרך לשיקומו אינה מכבדת את מדינת ישראל כמדינת העם היהודי.

2. בית הכנסת אברהם אבינו

האפוטרופוס הישראלי המשיך, כקודמו הירדני, להפעיל במקום את כל המוסדות ה"מכובדים" והמצחינים שנזכרו לעיל, (דיר בהמות, מזבלה, ושירותים ציבוריים) הממשל הישראלי היה חתום על חוזה השכירות בו נאמר "אתר בית כנסת אברהם אבינו מושכר למטרת דיר בהמות" וכו'. כל הפניות הרשמיות, בע"פ ובכתב, לרשויות השונות לגאול את המקום מחרפתו – לא הועילו.

גם כאן, מי שטרם לפנות את הררי האשפה והגללים ולחשוף את יסודותיו של בית הכנסת – טופל ביד ברזל ע"י הממשל הצבאי, המשטרה והפרקליטות. פרופ' טבגר ז"ל וכל אלה שסייעו בידו, הפכו לעבריינים, בשל נסיונותיהם למנוע את המשך חילול בית הכנסת ולגאלו מחרפתו. גם לאחר שניתן אישור רשמי לעבודות השיקום, נדרש עוד מאמץ נוסף לשכנע את הממשלה להרוס את בית השימוש הציבורי, אשר נבנה על ידי הערבים על

חורבות בית הכנסת העתיק. 6 שנים ארך המאבק לגאולת בית הכנסת, מאבק שלמרבה הביזיון נאלצנו לנהל מול ממשלת ישראל.

היום בית הכנסת בנוי לתפארה, ספרי התורה העתיקים הושבו לתוכו בטקס מרגש על ידי אותם יהודים שהצילו אותם בתרפי"ט תוך כדי הפרעות. מלבד היותו בית כנסת פעיל, משמש המקום גם כאתר תיירותי ראשון במעלה, וקציני צה"ל ומשטרת ישראל, שרי ממשלה וחברי כנסת מבקרים בו בהתפעלות ובחרדת קודש, לפני ואחרי שהם שולחים שוב חיילים ושוטרים למנוע ולסכל את המשך הפעילות ההתנדבותית להצלת הרכוש היהודי השדוד.

3. בתי מדרש ובתי כנסת נוספים

גם היום עדיין פזורים ברחבי העיר חברון בתי מדרש ובתי כנסת חרבים, כאשר **באחד מהם – המכונה "חצר המקובלים" פועלת גם היום רפת לגידול פרות.** מדינת ישראל כאפוטרופוס אינה עושה דבר כדי להפסיק את החרפה הזו, למרות בקשות חוזרות ונשנות.

4. אפליה לרעה של נכסי הקדש

חלק ניכר מהרכוש היהודי הרשום בחברון הוא נכסי "הקדש" – על כך אין חולק. הן הקהילה האשכנזית, והן הקהילה הספרדית של חברון רשמו את הנכסים כ"הקדש" במובן המשפטי, הן בפני בית דין רבני והן בפני בית הדין השרעי שפעל בחברון באותה תקופה. רישומים אלה קיימים ואין עליהם עוררין.

"כוללות ספרדים מגן אבות", שהינו גוף סטוטורי קיים ומוכר, טרח טרחה יתרה בשנות ה-40, לאחר גרוש היהודים בחברון ועוד טרם הכיבוש הירדני, לאתר את כל נכסי ההקדש, למפות אותם ולרשום אותם באופן מסודר. טרחה זו נבעה הן מחרדת-קודש כלפי נכסים שהוקדשו לגבוה, והן מציפיה טבעית וברורה שיבוא היום וניתן יהיה להשיבם לשימוש הקהילה.

הירדנים רשמו את נכסי כוללות ספרדים מגן אבות תחת השם "ווקף מגן" וכן ציינו לגבי נכסי "הקדש" אחרים כי מדובר בנכסים של "ווקף ספרדים", "ווקף (א)שכנזים" וכדו'.

במסגרת נסיונותיה החוזרים ונשנים של ה"כוללות" להשיב לידיה את הנכסים השדודים, טענו באי כוחה כי ה"הקניה" שביצע השלטון הירדני בנכסים היהודיים אינה יכולה לחול על נכסי ה"הקדש" של הכוללות, שכן נכסים אלה הוקדשו כדת וכדין לבורא עולם, אשר ודאי אינו עונה על ההגדרה של "אויב", ואינו נכלל באף אחד מן הקריטריונים הרשומים ב"פקודת ההקניה" ושעל פיהם בוצעה "ההקניה" לאפוטרופוס הירדני. **הכלל הוא, שלא ניתן להפקיע נכסי הקדש, וכלל זה חל כמובן גם על נכסי "כוללות ספרדים מגן אבות".**

לפיכך, והיות והאפוטרופוס הישראלי רק "נכנס בנעליו" של האפוטרופוס הירדני ותו לא, אל לו לנהל את נכסי ה"כוללות" כלל ועיקר, ועליו לאפשר לה לנהלם בעצמה. טענה זו לא התקבלה ע"י המדינה, שהמשיכה לנהוג בנכסי ה"הקדש", כמו בכל שאר הנכסים היהודיים, מנהג בעלים. לעומת זאת, בכל הנוגע לנכסי "ווקף" מוסלמים ביהודה ושומרון, נמנעת המדינה, הלכה למעשה, מלנהל אותם, ואף מלהפעיל פיקוח כלשהו על ניהולם ע"י הווקף המוסלמי (אפילו כאשר הווקף המוסלמי פועל בשיתוף פעולה עם ארגוני טרור). נוצר מצב אבסורדי, בו מדינת ישראל נוהגת בחרדת-קודש ממש בנכסי "הקדש" (ווקף) מוסלמים, מתוך חשש לפגיעה ברגשות הדתיים של בני הדת המוסלמית, ובה בעת מזלזלת זלזול מוחלט בנכסי "הקדש" יהודיים.

ב. חובת האפוטרופוס

הגדרת תפקידו של אפוטרופוס, על פי המילון, היא "לפעול במילוי תפקידו לטובת החסוי כדרך שאדם מסור היה נוהג בנסיבות הענין". ואולם, כפי שעולה מן הדו"ח שלהלן, מדינת ישראל, כאפוטרופוס על הרכוש היהודי השדוד בחברון מועלת בתפקיד זה באורח תמידי, וחמור מכך: באופן שיטתי, ואף עויין.

חובת האפוטרופוס כלפי הנכסים שבניהולו הינה מושכל ראשון ופשוט. למעשה, מדובר בחובה כפולה – הן כלפי הנכס עצמו, הן כלפי בעליו:

1. חובה כאפוטרופוס כלפי הנכס – שלא להשאירו ריק ושומם. חובה זו הוגדרה, בין היתר, בדברי נגיד ועדת העררים הצבאית, רס"ן אדריאן אגסי, בפסק-הדין שניתן בערר 28/01, כאשר קבע כי "חובת המשיב לנהל ולשמור כל רכוש ממשלתי המופקד בידו. כאשר הנכס עומד ריק ונטוש אין חובה זו מתמלאת כראוי".
  2. חובה כאפוטרופוס כלפי הבעלים – לנהל את הנכס תוך התחשבות, ככל הניתן, ברצון הבעלים. חובה זו הוגדרה, בין היתר, ע"י היועץ המשפטי לאזור יהודה והשומרון, אלי"מ שרון אפק, אשר קבע כי "שומה על הממונה, במסגרת ניהולו של המתחם, להתחשב, ככל הניתן, ברצונותיהם של הבעלים המקוריים". למרבה הצער, כבר בשנת 1995 קבע בג"צ, כי "אין מוטלת על הממונה חובה... להשיב את הנכסים המוקנים ("אדמות היהודים") לבעליהם המקוריים לפני הקניה", וכי "לא נפל גסם בהחלטת ראש המינהל האזרחי להימנע מהשבה כאמור משיקולי בטחון האזור". (בג"צ שכטר – 1285/93)
- מן הראוי לציין ולהדגיש את הקלות המדהימה בה קיבל בג"צ נימוקים של "שיקולי בטחון האזור" בבואו לאשר פגיעה מהותית בזכויות הקניין של בעלי הנכסים היהודים.

זאת לעומת הבדיקה המדוקדקת, הביקורת ואף הביטול שנוקט בג"צ כלפי שיקולי בטחון המוצגים בפניו ע"י צה"ל והעלולים להביא לפגיעה בזכויות יסוד של ערביי יש"ע (למשל: בעתירות בנושא גדר ההפרדה, הריסת בתים, הצבת עמדות או סגירת אזורי מסחר וכדו').

חשוב להדגיש כי גם פסק הדין בבג"צ שכטר לא ביטל את 2 החובות הנזכרות לעיל, ופסק דין זה אף נחתם בדברי השופט צבי טל, אשר הדגיש כי במקרים בהם הנכסים לא יוחזרו לבעליהם - יש לפצות את הבעלים המקוריים על השנים בהן נמנע מהם השימוש בנכס.

עוד קבע בג"צ כי על האפוטרופוס מוטלת חובה לצרף את הבעלים הרשומים של הנכס כ"צד" לכל הליך משפטי הנוגע לקביעת מעמדם של הנכסים (בג"צ 1634/92)

ג. המדינה כאפוטרופוס מתכחשת לחובותיה

האפוטרופוס מודע לחובותיו הנזכרות לעיל, ואף נתן ביטוי למודעותו זו במסמכים פנימיים שנכתבו על ידי משפטנים בפרקליטות המדינה ובפרקליטות הצבאית (ובהם בלבד!)

אבל כלפי הבעלים, ומיופי הכח שלהם (- הישוב היהודי בחברון), האפוטרופוס מסתיר את עצם קיומן של מחוייבויות כלשהן מצדו כלפיהם וכלפי הנכסים.

כך למשל, בתשובות המדינה לבתי המשפט השונים, בהם נדון עניינם של הנכסים היהודים השדודים, מציגה המדינה את עצמה כמי שמוסמכת לנהל את הנכס מנהג בעלים, ואף לסלק ממנו את מי שהיא מכנה "פולשים" – ואשר למעשה הנם נציגי הבעלים. חובות המדינה כלפי הנכסים, הנזכרות כאמור במסמכים פנימיים של הפרקליטות והפרקליטות הצבאית – אינן נזכרות אפילו ברמז במסמכים המוגשים על ידה לבתי המשפט.

חמור מכך: בתשובות של המדינה לבג"צ, בעתירות שהוגשו ע"י הערבים ששכרו בעבר את הנכסים, אין בדרך כלל שום התייחסות למעמד המקרקיעיני של הנכסים. משל לא היה מעמד זה קיים או רלוונטי כלל ועיקר. רק בעקבות פניות רשמיות של הישוב היהודי בחברון מתבצע לעתים תיקון בתשובות המדינה. חשוב לציין, כי למרות ובניגוד לפסיקת בג"צ, המדינה לא פנתה מעולם ביוזמתה לבעלים המקוריים של נכסים אלה, על מנת לצרפם להליכים משפטיים הנוגעים לנכסים שבבעלותם. זאת למרות, שהבעלים ידועים ומוכרים לה ורשומים ברישומיה כאפוטרופסית, וכן ידוע לה והוצגה בפניה העובדה, שהישוב היהודי בחברון הוא מיופה כח רשמי של הבעלים. (לעומת זאת, המדינה כן פונה דרך-קבע ומבקשת לצרף להליכים משפטיים בעניינם של אותם נכסים את השוכרים הערבים של הנכס, ואפילו כאלה שרק שכרו אותו בעבר).

זאת ועוד: המדינה לא ניהלה רישום מסודר של הנכסים, וגם לאחר שהתבקשה והצטוותה לעשות כן ע"י היועמ"ש ובעקבות דו"ח מבקר המדינה – ארך הדבר זמן רב, ולמיטב ידיעתנו טרם הסתיים. קיימות חלקות אשר עצם הבעלות עליהן שנויה במחלוקת, וחלקות אחרות אשר לגביהן קיימת בעלות יהודית ברורה ללא עוררין, אך שאלת ההקניה לאפורופוס אינה ברורה.

ד. השערויה של ניהול הנכסים הריקים

שיא הזלזול בחובת האפורופוס כלפי הנכס הגיע לידי ביטוי בשנים האחרונות, מאז שנת תש"ס – 2000, כאשר נכסים רבים עומדים **ריקים מכל אדם**, מצבם הולך ומדרדר עקב הזנחה וחוסר טיפול נאות, ופניות חוזרות ונשנות של הישוב היהודי, כמיופה כח של הבעלים, ליישב אותם – נענות בשלילה, או אינן נענות כלל.

להלן נביא סקירה על תופעה חמורה זו:

ראשית, יש להבין את משמעות המחויבות של המדינה כאפורופוס כלפי הנכס: לאור העובדה שהנכסים הושכרו בעבר לעיריית חברון או לשוכרים ערביים פרטיים ע"י האפורופוס הירדני, ומאחר שהאפורופוס הישראלי נכנס בנעליו של האפורופוס הירדני – נוצר מצב בו חלות על האפורופוס 3 חובות מקבילות, ולעתים סותרות:

1. חובה כאפורופוס כלפי הנכס – שלא להשאירו ריק ושומם. זוהי חובה סטטית שאינה ניתנת לביטול.
2. חובה כאפורופוס כלפי הבעלים – לנהל את הנכס תוך התחשבות, ככל הניתן, ברצון הבעלים. גם זוהי חובה סטטית (אשר על פי המשפט הביני"ל כפופה לזכויות אחרות בנכס – במקרה דנן: לזכויות השוכרים)
3. חובה כמשכיר כלפי השוכרים – חובה זו ניתנת לביטול באמצעות הפעלת סעיף 4(1)ז) בחוק השכירות הירדני, אודותיו נרחיב את הדיבור להלן.

והנה, בשנים האחרונות, עקב התגברות הטרור הערבי, וצעדים בטחוניים שנקטו להגנה מפניו, חלה ירידה משמעותית בנוכחות השוכרים הערבים בחלק גדול מן הנכסים, וממילא גם בזיקה הקניינית של אותם שוכרים כלפי נכסים אלה. לתופעה זו מספר סיבות:

1. חלק מהנכסים, המשמשים כחנויות, נסגרו באמצעות צווים שהוציא צה"ל, מטעמי בטחון. **לגבי חלקם נקבע כבר בתכנית הבטחונית של צה"ל, שעברה את אישור הדרג המדיני הבכיר ואישור פרקליטות המדינה ואף**

הוגשה לבג"צ – כי לא יפתחו עוד עקב הסיכון הבטחוני הכרוך בהמשך הפעלתם כחנויות.

2. חלק מהנכסים התרוקנו ממחזיקיהם ביוזמתם-הם, עקב השינוי האורבני בתפקודו של האזור, והחזרתו ההדרגתית לתפקודו כרובע היהודי של העיר ולא כאזור מסחרי.

בכל המקרים הללו, לא שולמו דמי השכירות הנדרשים, או לפחות לא שולמו באופן סדיר או מלא.

הפועל היוצא של כל אלה הוא, שנכסים רבים עמדו במשך שנים, ועודם עומדים בשממונם בלב האזור הישראלי של חברון, בסמוך מאד ואף בתוך השכונות היהודיות, כאשר ברור לכל בר דעת שהשוכרים הערבים לא יחזרו עוד לפעול בהם, ואף אינם זכאים לחזור ו/או ניתן לשלול באופן משפטי את זכותם לחזור.

בכל המקרים הנזכרים לעיל, עד האחרון שבהם, השוכרים הערבים מצאו פתרון חלופי באזור אחר של העיר – נתון זה נבדק ואושר ע"י המנהל האזרחי, ומהווה מסד-נתונים משפטי ראוי לביטול הזיקה הקניינית של אותם שוכרים ערבים לנכסים. זאת כיון, שעל פי סעיף (1) (ז) לחוק השכירות הירדני, ניתן לפנות את הדייר בתום תקופת השכירות "אם הקים השוכר על קרקע השייכת לו נכס מתאים לשימוש עיסוקו או מגוריו" (סעיף זה מוכר היטב לפרקליטות הצבאית ולפרקליטות המדינה, אך היא נמנעה עד כה מלהשתמש בו, ו/או להכשיר קרקע חוקית ומשפטית ראויה לשימוש בו, באמצעות צווים מתאימים).

למעשה, נוצרה "הזדמנות פיז" לתקן את העוול והגזל שנגרם כתוצאה מפרעות תרפ"ט, לגאול נכסים אלה באופן חוקי לחלוטין, ולהעבירם למגורים מוסדרים של יהודים, תוך מימוש רצון הבעלים, ושמירה על שלמות הנכסים ומצבם הטוב, וכמובן: יציאה חוקית ומסודרת ממבוך-המחויבויות הסותרות שפורט לעיל.

בכל זאת, המדינה אינה עושה דבר על מנת לגאול נכסים אלה משממונם וליישב בהם יהודים. חמור מכך: המדינה בתפקידה כאפוטרופוס לא ניהלה בדיקה ומעקב שיטתי אחר תשלום דמי השכירות מצד השוכרים הערבים השונים, ולא ניצלה הזדמנויות בהן דמי השכירות לא שולמו – על מנת לשלול את זכאותם של השוכרים להמשיך ולהחזיק בנכסים. למעשה, המדינה פעלה בדיוק להפך מהמצופה: **ניהול הנכסים נעשה תוך התעלמות וזלזול כמעט מוחלט בחובות השוכרים מחד, אך תוך הקפדה רבתי שלא תפגענה זכויותיהם של אותם שוכרים ע"י בעלי הנכס או נציגיהם מהישוב היהודי בחברון.**

בכך מועלת המדינה בתפקידה כאפוטרופוס פעמיים:

- א. כלפי הנכסים עצמם – שהיא בוחרת להשאירם ריקים, שוממים ומוזנחים
- ב. כלפי הבעלים – שהיא מתעלמת משאיפתם המוצהרת ליישב את הנכס ביהודים.

1. הנכסים הפנויים – חלקות נחלת שלמה כמשל

מדובר בחלקות 52 ו-53 בגוש 34416, השוכנות במרומי תל-רומידה, בסמוך לשכונה היהודית שעל התל ובסמוך לבסיס צה"ל. החלקות נקראות "נחלת שלמה" על שם הרב שלמה רענן, שנרצח ע"י מחבל ערבי בתוך חדר השינה שלו בביתו שבשכונה היהודית הסמוכה. הבעלות על החלקות היא של כוללות ספרדים מגן אבות, אשר העבירה יפוי כח רשמי מטעמה לישוב היהודי בחברון. החלקות הושכרו בעבר לערבי תושב המקום, אולם חוזה השכירות הופסק ע"י המנהל האזרחי כבר בשנת 2000.

מאז הפסקתו של חוזה השכירות עומדות החלקות בשממונן. הישוב היהודי בחברון פנה מספר פעמים בבקשה לשכור או לחכור את המקום, תוך שהוא מציין במדויק את המעמד המשפטי של הנכס ואת הזיקה הקניינית של הישוב אליו, כמויפה כח של הבעלים. כן צויינה העובדה, שהחלקות סמוכות מאד לשכונה היהודית ולמחנה הצבאי, ולא יהיה כל צורך בתוספת כח אדם צה"לי לאבטחת המקום. בשנת 2003 התקבלה הסכמה והמלצה של אלוף פקמ"ז לתכנון בניה יהודית במקום, אולם עד היום – **7 שנים מאז פסקה לחלוטין הזיקה הקניינית של הערבים לנכס, עומדות החלקות בשממונן.**

חמור מכך: **המדינה כאפוטרופוס אינה עושה דבר על מנת להגן על החלקות מפני "פולשים" שאינם יהודים.** החלקות אמנם גודרו ע"י המנהל האזרחי, אך הגדר עצמה נגנבה ע"י ערביי האזור, פעם אחר פעם – בלא שאיש נעצר או נחקר. "פלישות" של ערבים לחלקות מתבצעות באורח קבע, לצרכי מרעה, קטיף פירות (שהוא למעשה גזל ממש!), "איחסון" חומרי בניה ופסולת בניה, ועוד שימושים שונים הנעשים ללא כל זכות בדין מחד, ובלא שיטופלו כלל על ידי רשויות החוק, מאידך. לעומת זאת, יהודים ש"פלשו" לאותן חלקות – נעצרו, נחקרו, והועמדו לדין.

חלקות נחלת שלמה מהוות דוגמא ותשובה מצויינת ומצערת כאחת, להתקפה התמידית של גורמי ממשל וגורמי שמאל, המאשימים דרך קבע את הישוב היהודי בחברון באימוץ שיטה של "פלישות" לנכסים היהודיים כדרך ליצירת לחץ להעברתם לידינו. שכן, נתקיימו בחלקות אלה כל התנאים הנדרשים: קרקע יהודית שבעליה נתנו יפוי כח רשמי לישוב, העדר "צד שלישי" ערבי כלשהי, אישור בטחוני מצד הדרג הבכיר ביותר, בקשות מסודרות שהוגשו לאורך השנים – ובכל זאת לא נגאל הנכס משממונו, ולא הושבו לתוכו חיים יהודיים, בניגוד מוחלט לדרישת הבעלים.

2. הנכסים ששופצו ואוכלסו – ה"שוק" כמשל

ה"שוק הסיטונאי" של חברון נבנה בימי הכיבוש הירדני על גבי 2 חלקות: חלקה מס' 1 בגוש 34021, וחלקה מס' 1 בגוש 34026 – שתיהן בבעלות "כוללות ספרדים מגן אבות". סיפורו של ה"שוק" מהווה דוגמא לנכסים אליהם נכנסו דיירים יהודיים ללא אישור האפוטרופוס. 7 שנים עמד ה"שוק" בשממונו, ריק ומוזנח, עד שלאחר רצח התינוקת שלהבת פס הי"ד, נכנסו לתוכו משפחות יהודיות והתקינו אותו למגורים. הדיון המשפטי הראשון בעניינו של ה"שוק" נערך בועדת הערר הצבאית, לאחר שהמנהל האזרחי הוציא, לבקשת האפוטרופוס, צווי פינוי לדיירים היהודיים. העוררת היתה האגודה לחידוש הישוב היהודי בחברון, מתוקף היותה מיופת כחם של בעלי הנכס, כוללות ספרדים מגן אבות.

"אין מחלוקת בין הצדדים לגבי העובדה, שהחלקה עצמה מהווה חלק ממתחם שהיה בבעלות יהודית, מאז השלטון העותמני, אך עקב הפרעות ביהודים שהתרחשו בשנת תרפ"ט נאלצו היהודים לעזוב את העיר חברון... המתחם הינו קרקע אשר נרכשה ע"י יהודי בשם חיים המצרי על פי שטר קניין מאושר ע"י בית הדין השרעי המוסלמי של חברון בשנת 1807... בתקופת השלטון הירדני נתפס המתחם ע"י האפוטרופוס הירדני על נכסי אויב. המבנים (היהודיים) שהיו במתחם נהרסו על ידי עיריית חברון, אשר הקימה במקום את השוק הסיטונאי של העיר" - כך, בניסוח משפטי יבש וענייני, תארו שופטי ועדת הערר שדנה בנושא ה"שוק" את הרצח, הגירוש והעושק של קהילת חברון כולה ע"י ערביי העיר, עיריית חברון וממשלת ירדן.

הדיון בועדת העררים עסק בשאלה האם הנכס אכן הוקנה לאפוטרופוס הירדני, ומכח הקניה זו רשאי האפוטרופוס לפעול לפינוי הדיירים היהודיים ממנו, או שמא הנכס לא הוקנה מעולם לאפוטרופוס הירדני וממילא אין למדינה כל מעמד חוקי בו, ואין באפשרותה לפעול לפינויים הדיירים.

רוב של 2 מתוך 3 שופטים קבעו כי החזקה בנכס היא של האפוטרופוס, ולא של הבעלים ההסטוריים. עם זאת, **2 מתוך 3 שופטים המליצו להשאיר את המשפחות היהודיות בתוך הנכס**, נגיד הועדה נימק זאת בנימוקים שמן הראוי להזכירם שוב ושוב:

- א. "הנכס נשוא הערר גובל במתחם השכונה היהודית בחברון - שכונת "אברהם אבינו" - והנכס מהווה למעשה המשך של אותו מתחם;
- ב. מאז אירועי מערת המכפלה בשנת 1994 הנכס פונה מדייריו על פי צו צבאי ועמד ריק ונטוש עד כניסת מי מטעם העוררת לנכס (פלישה - לטענת המשיב) באמצע שנת 2001;
- ג. ברור לכל, כי היום לאור המצב הבטחוני הקשה השורר באזור בכלל, ובעיר חברון בפרט, לא יפתח מחדש "השוק הסיטונאי" הערבי במתחם זה, מה עוד שלמדתי בסיוור במקום כי הוקם לתושבים הערבים בחברון שוק סיטונאי חדש באזור אחר של העיר חברון;

ד. חובת המשיב לנהל ולשמור כל רכוש ממשלתי המופקד בידו. כאשר הנכס עומד ריק ונטוש אין חובה זו מתמלאת כראוי". עד כאן ציטוט (חלקי) של דברי נגיד ועדת העררים. **למעשה, הועדה המליצה, להשכיר או להחכיר את ה"שוק" ליהודים משום שבאופן זה תמלא המדינה באופן מיטבי את חובותיה כלפי הנכס וכלפי בעליו, בלא לפגוע בחובות שהיו לה בעבר כלפי השוכרים הערבים.**

לאור העובדה שועדת העררים הצבאית מוסמכת אך ורק להמליץ ולא להחליט, פעל הישוב היהודי בחברון, באמצעות עורכי הדין שלו, ללא לאות, שוב ושוב, אל מול מקבלי ההחלטות במדינה, על מנת להביא למימושה של המלצת ועדת הערר.

הנימוק המרכזי שנשמע בפי נציגי פרקליטות המדינה כנגד מימוש המלצת ועדת הערר היה "שלא יצא חוטא נשכר" – קרי: בעיני הפרקליטות החוטאים היו היהודים שנכנסו לגור ב"שוק" בהתאם לרצון הבעלים ההסטוריים ועל פי בקשתם, ולא הרוצחים הערבים, שרצחו וגרשו את היהודים בתרפי"ט !!

זאת ועוד: בפרקליטות המדינה התייחסו לישוב היהודי בחברון כולו כקולקטיב, והתקשו עד מאד לעשות את האבחנה בין פלוני ש"פלש" לנכס ובין יהודים אחרים שלא "פלשו" ושלמעשה אין ולא צריכה להיות כל מניעה מלהשכיר להם את הנכס. (זאת בשעה, שענישה קולקטיבית אינה מקובלת כלל, לא כלפי אזרחי מדינת ישראל ולא כלפי ערביי יהודה ושומרון!)

עם זאת, חשוב לציין, שעוד בשנת 2003, במסגרת מגעים שהתקיימו בין עו"ד דוד רותם, שיצג אז את הישוב היהודי בחברון, ובין מי שהיתה אז פרקליטת המדינה, הסכימה האחרונה לרעיון של החכרת ה"שוק" לישוב היהודי, אך דרשה ב"תמורה" דרישות שונות שאינן ממין העניין ושהישוב לא יכול היה להסכים להן.

המלצת ועדת הערר היתה למעשה הבסיס ל"מתווה נאמן", שהוכן ע"י עו"ד יעקב נאמן בשלהי 2005 והוצג לכל מקבלי ההחלטות, בממשלה, בפרקליטות, ובפרקליטות הצבאית. בשלב מסויים, לאחר מאמצים רבים, המגיעים נשאו פרי ופרקליטות המדינה הגישה לבג"צ תשובה רשמית ובה משורטט מתווה בן 3 שלבים, שתחילתו בפינוי ה"פולשים" היהודיים מהנכס, וסופו בהשכרתו של הנכס ליהודים שלא פלשו אליו.

תשובת המדינה לבג"צ מדצמבר 2005 היוותה בסיס להסכם שנחתם בין מפקד אוגדת איו"ש תא"ל יאיר גולן, על דעת אלוף פיקוד המרכז וראש הממשלה, ובין הישוב היהודי בחברון, ואשר הביא ליציאה שקטה וללא כל עימות של הדיירים היהודיים ממבני ה"שוק". ואולם, ההסכם עם מפקד האזור לא כובד ע"י המדינה. גם תשובת המדינה לבג"צ לא כובדה, והמדינה למעשה חזרה בה ממנה כ-9 חודשים מאוחר יותר, בשל מה שכונה ע"י היועמ"ש מני מזוז "נימוקים משפטיים ומדיניים". המשפחות היהודיות שביקשו לעמוד על זכותן לחזור הביתה – פונו פעם נוספת ע"י כחות גדולים של משטרה

וצבא, בפעולה אשר לפי דבריהם של פרקליטי המדינה בעצמם, היתה פועל יוצא של החלטה פוליטית, וכלל לא מחוייבת המציאות מבחינה משפטית.

הפינוי השני של ה"שוק הסיטונאי", באב תשס"ז – אוגוסט 2007 - הינו סמל, משל ושנינה ליחס המזלזל והעויין שנוקטת מדינת ישראל כלפי הרכוש היהודי השדוד, וזאת מכמה היבטים:

א. הפינוי לא היה כורח משפטי. בג"צ לא חייב את המדינה לפנות את הדיירים, אלא רק התיר לה לפנותם אם רצונה בכך.

ב. הפינוי בוצע כלפי משפחות אשר יצאו מהמקום בעבר ללא עימות על בסיס התחייבות שלטונית שלא כובדה. (קביעת בג"צ לפיה ההבטחה השלטונית היתה רק "טענת סרק" ו"הבטחה נטענת שמעולם לא ניתנה" – היא קביעה תמוהה ומשוללת כל אסמכתא, ולא הוכחה מעולם. קביעה סתמית זו עומדת בסתירה מוחלטת הן למסמך רשמי של אוגדת איו"ש, והן לעדויותיהם של הנוגעים בדבר בפני ועדת החוץ והבטחון של הכנסת, ומוטב היה לו לא נכתבה כלל).

ג. הפינוי בוצע תוך הפעלת כח רב והטרחת מערך הכחות של צה"ל והמשטרה בפעולת ראויה ללא כל צורך, בשעה שברור וידוע היה למקבלי ההחלטות, שאיכלוסו של ה"שוק" ביהודים (בהתאם להמלצת ועדת הערר, מתווה נאמן, תשובת המדינה לבג"צ וההסכם עם המפקד הצבאי) – יביא לפינוי עצמי של המשפחות ה"פולשות" ללא כל עימות. (הטענה כאילו יש ללמד את הפולשים לקח, על מנת ש"לא יצא חוטא נשכר" – איננה עומדת בפני המציאות העובדתית העגומה בה נכסים יהודיים אחרים עומדים בשממונם במשך שנים רבות ואינם מיושבים ביהודים למרות כל הבקשות – ראה פרוט בסעיף הקודם, המתייחס לחלקות נחלת שלמה).

ד. הפינוי בוצע תוך זריעת הרס ברוטאלי, וונדליסטי ומכוון בנכס, והפיכתו לגל חורבות – פעולה המנוגדת בתכלית לחובתו הבסיסית של האפוטרופוס כלפי הנכס. במסגרת פעולות ההרס וההשחתה נהרס גם, לראשונה מאז תרפ"ט, בית כנסת ובית מדרש (הכוונה לבית המדרש על שם התינוקת שלהבת פס הי"ד), אלא שהפעם מבצעי ההרס היו חיילים ושוטרים במדי מדינת ישראל.

ה. פעולת ההרס וההשחתה המכוונת הביאה את המבנים למצב, בו לא ניתן יהיה לעשות בהם כל שימוש, לרבות שימוש של חנויות ובתי עסק, ובכך למעשה יצא המרצע מן השק: לא "זכות הדיירות המוגנת" של עיריית חברון או הסוחרים הערבים עומדת לנגד עיני האפוטרופוס, אלא הרצון העז שלא לראות יהודים מתגוררים בנכס. שהרי הרס הנכסים פוגע לכאורה גם

בסוחרים הערבים, להם כביכול דואג האפוטרופוס ומכח מחוייבותו כלפיהם הוא (כביכול) פועל.

ו. בשולי הדברים מן הראוי לציין גם את העובדה, שההחלטה לבצע את הפינוי התקבלה ביום השנה לפרעות תרפ"ט – יום י"ח באב. כמה ציני, אירוני וכמה מכאיב ומעליב...

3. הנכסים שנמסרו לישוב היהודי – חלקה 6 כמשל

האבסורדי מכולם הוא מצבם של הנכסים שנמסרו כבר בעבר לישוב היהודי לצורך בניה ואכלוס, ושחלקים מתוכם לא הועברו לישוב משום ששימשו באותה עת כחנויות. כזהו למשל, סיפורה של חלקה 6 בגוש 34026. על חלקה זו נבנה לפני כ-10 שנים בית מגורים בן 3 קומות, המכונה "בית נחום ויהודה". (גם בנין זה לא נבנה אלא לאחר שנרצחו 2 תושבים יהודיים, נחום הוס ויהודה פרטוש הי"ד, וקודם לכך עמדו החלקות בשממון במשך שנים רבות). לאור העובדה שבאותה עת פעלו על חלק מהחלקה חנויות שהושכרו לערבים – נבנה הבניין מעל החנויות, על מנת שלא לפגוע בסוחרים-השוכרים. הבניין עצמו כולל 6 דירות מגורים מרווחות, גן ילדים ותאי שירותים ציבוריים - ומהווה דוגמא לשימוש ראוי ומועיל בנכס.

עקב אירועי הטרור בשנת 2000 ואילך, נסגר "השוק המשולש" בו שוכנות חנויות אלה, הסוחרים הפסיקו לפעול בתוכן מתוקף צו-סגירה צבאי, ולמעשה הם מנהלים את עסקיהם באזור המסחרי המשגשג במערב העיר. במסמכים רשמיים של הפרקליטות הצבאית נכתב לגבי חנויות אלה, כי הן כלולות ברשימה של כ-280 חנויות, שעליהן הוטלו הגבלות מסחר קבועות במסגרת תכנית "מרחבי ההגנה" של צה"ל שהיא "המינימום ההכרחי הנדרש" להגנה מפני פיגועי טרור בחברון. החנויות הסגורות נשארו מוזנחות ושוממות, בקומה התחתית של בניין המגורים היהודי, בתוככי השכונה היהודית – שכונת אברהם אבינו, והיוו מפגע בטיחותי ותברואתי חמור.

הישוב היהודי בחברון פנה פעם אחר פעם אל האפוטרופוס, וביקש להעביר את החנויות לידי. בשלב מסויים הצטרף לפניה אף ראש מנהלת התאום והקישור של המנהל האזרחי בחברון. נקבעו פגישות, נכתבו סיכומים והועברו מסמכים – אך תשובה רשמית לא ניתנה. שום הגיון לא יוכל להסביר מדוע חלק אחד מחלקה, אשר כבר הוקצתה בעבר ע"י ממשלת ישראל לישוב היהודי בחברון, ואשר על פי התכנית הבטחונית של צה"ל לא תוכל עוד לעולם לשמש לצרכים של מסחר ערבי – לא תוקצה במלואה למגורי יהודים, ומדוע מעדיף האפוטרופוס להשאיר שוממה ומוזנחת, בניגוד גמור לחובתו.

חמור מכך: בשבע השנים הללו הוגשו לבג"צ עתירות שונות בעניינו של הנכס. בעתירות אלה נרשמו כעותרים הסוחרים הערבים, כשלמעשה ברור וגלוי שהן מכוונות וממומנות ע"י הרשות הפלשתינית וע"י ארגוני שמאל קיצוניים, תוך כפיית האינטרסים הלאומנים

שלהם על הסוחרים, אשר ביקשו אך ורק להתפרנס בכבוד בחנויותיהם החדשות. פרקליטות המדינה לא טרחה להודיע על העתירות הללו לא לבעלי הנכס ולא לישוב היהודי בחברון, בניגוד גמור לחובתה כאפוטרופוס, ובניגוד לעמדתה המסורתית, ועל פיה אי-צירוף נפגעים פוטנציאליים כמשיבים לעתירה מהווה עילה לסילוק העתירה על הסף. לאחר שההזנחה והחורבן בחנויות היו בלתי-נסבלים והפכו למפגע תברואתי של ממש, שיפץ הישוב היהודי בחברון את המבנים המוזנחים, והפך אותן לחלק אינטגרלי של "בית נחום ויהודה". היום, לאחר שנים בהן המבנים משמשים כבתי מגורים לכל דבר – דורש האפוטרופוס לפנות מתוכם את הדיירים היהודיים, כפי הנראה על מנת להפכם לעיי-חברות כדוגמת "השוק הסיטונאי", שסיפורו הובא בסעיף הקודם.

ה. שמירה על הנכסים באמצעות אכיפה בררנית

כפי שכבר צויין לעיל, ניהול הנכסים הריקים ע"י האפוטרופוס נעשה תוך זלזול כמעט מוחלט הן בחובות האפוטרופוס כלפי הנכסים, והן בחובות השוכרים הערבים כלפי המשכיר – האפוטרופוס. כפי שכבר ציינו לעיל (בסעיף ד'1, העוסק בחלקות נחלת שלמה), המדינה כאפוטרופוס גם אינה עושה דבר על מנת להגן על הנכסים היהודיים השדודים והריקים מפני "פולשים" ערבים.

לעומת זאת, הניהול מצטיין בשמירה קפדנית על הנכסים מפני הבעלים עצמם או נציגיהם מהישוב היהודי בחברון – שמירה שמטרתה להגן הגנה יתרה על "זכויות" השוכרים הערבים, ולא על הנכסים עצמם. לצורך ה"שמירה" על הנכסים הללו מפני מי שמשתדלים להחזיר לתוכם חיים יהודיים, נוקטת מערכת אכיפת החוק של מדינת ישראל סדרה של פעולות, שהמשותף לכולן הוא אכיפת חוק בררנית: יהודים הנכנסים "ללא רשות" לחלקות ולבתים היהודיים השדודים – מטופלים במלוא חומרת הדין: נעצרים, נחקרים, מועמדים לדין, ומקבלים צווים המרחיקים אותם מן המקום.

אחד ההליכים המשפטיים המרתקים, הממחישים את אופן הפעלתה של האכיפה הבררנית, הוא הדיון בעניינו של צעיר יהודי, אשר התגורר באחת הדירות המשופצות ב"שוק הסיטונאי" חברון. חודשים ספורים לאחר שהחל אותו צעיר להתגורר במקום, הוציא אלוף פיקוד המרכז "צו שטח צבאי סגור" האוסר את השהיה במקום, ועל כן נכנסו שוטרי משטרת ישראל באישון לילה לביתו של הבחור הצעיר, שלפו אותו ממיטתו, האשימו אותו ב"הסגת גבול", ודרשו מבית המשפט לתת לו צו אשר ירחיק אותו מהמקום למשך 60 יום.

בבית המשפט שאל עורך דינו של הצעיר את בא-כח המדינה, האם אין בדרישה להרחקה משום אכיפה בררנית, שאינה נוהגת כלפי אזרחים אחרים החשודים ב"הסגת גבול". בתשובה לכך, נכתבו באופן רשמי ע"י משטרת ישראל הדברים הבאים: "המדינה מאשרת

כי אכן, קיימת מדיניות אכיפה, שאושרה על ידי משרד המשפטים ולפיה תהיה הקפדה יתירה על שמירת השוק הסיטונאי בחברון כפנוי מכל אדם. לטעמה של המשיבה מדיניות זו אינה בגדר אכיפה בררנית פסולה, כי אם בגדר אכיפה חלקית מוצדקת, המבוססת על טעמים ענייניים של ממש... **מדיניות זו מתבטאת הן בהטלת צו הסגירה האמור... והן בנקיטת הליכים פליליים ואזרחיים על פי הצורך כנגד כל פולש המאותר במקום**" (טענות המדינה בב"ש 9356/07)

בפרוטוקול הדיון שהתקיים ביום 1/5/07 ניתן למצוא את התעוד הבא:
בתשובה לשאלת בית המשפט: האם גם במקום אחר זולת יו"ש הופעלה מדיניות כזו? מאשר בא-כח המדינה, כי מדיניות זו חלה ביהודה ושומרון.
בתשובה לשאלת בית המשפט: האם בא כח המדינה בדק עם פרקליטויות אחרות, האם פרט לאזור יו"ש הופעלה מדיניות כזו? עונה בא-כח המדינה: לא...
בתשובה לשאלה נוספת של בית המשפט: **מדוע מוצדקת אכיפת חוק מיוחדת זו דווקא באזורי יו"ש? האם יש טענה שתושבי חברון... הם אלימים יותר** מתושבי מוסררה או כפר שלם...?

משיב בא-כח המדינה: חס ושלום שאני אטען טענה כזו
בשלב זה מפנה בא-כח המדינה את תשומת לב בית המשפט למה שהוא מכנה "**השיקול הבטחוני**" – היינו: צו שטח צבאי סגור שהוציא אלוף הפיקוד.
כאן שואל בית המשפט: בהנחה שהשיקול הבטחוני הוא שיקול לגיטימי, האם בכל אזור יו"ש הופעלה המדיניות הזאת כלפי ערבים?
בא-כח המדינה משיב: אין לי ספציפית מידע על זה כרגע
בתשובה לשאלה נוספת של בית המשפט: בהתייחס לצו הסגירה, בו נכתב כי הצו הוצא "לנוכח הצורך לנקוט בצעדים הכרחיים לשם שמירת הבטחון" – האם ההולך בדרך עד לפתח החנות אינו מסכן את הבטחון, ואילו הנכנס לתוך החנות מסכן את הבטחון?!
עונה נציגת המדינה: זה שיקול דעתו של אלוף הפיקוד...
(זה המקום להעיר ולציין, כי צו שטח צבאי סגור שניתן כביכול "משיקולי בטחון" הוצא ע"י אלוף הפיקוד לפי דרישתו של המשנה ליועץ המשפטי לממשלה, עו"ד שי ניצן, במגמה למנוע כניסת יהודים לחנויות השוק)
מאחר והצעיר חשוד ב"הסגת גבול", מתעניין בית המשפט בשאלה: את גבולו של מי הסיג אותו צעיר? בתשובה לשאלת בית המשפט: מי הגיש את התלונה על הסגת גבול בשוק?
עונה נציגת המדינה: **את התלונה על הסגת גבול לא הגישה עיריית חברון**... לטעמי, ראוי להגיש תלונה למשטרה על הסגת גבול הממונה על רכוש ממשלתי, **על אף שאין לו חזקה במקום**. התלונה הוגשה ע"י מר משה מאירי, והוא ממלא תפקיד של "רכז אפוטרופוס נציג הממונה על רכוש ממשלתי ונטוש בחברון"

זוהי דוגמא אחת מיני רבות לאכיפה הבררנית והפסולה שמנהיגים פרקליטות המדינה והיועץ המשפטי לממשלה על מנת "לשמור" על הנכסים היהודיים - למען ערביי חברון!

פרק 3: מסקנות והמלצות –

דרישה לסיום האפוטרופסות של המדינה בנכסים:

מן הסקירה התמציתית בדו"ח זה, ומהדוגמאות המובאות בו עולה, כי מדינת ישראל מועלת באופן שיטתי בתפקידה כאפוטרופסית על הנכסים היהודיים השדודים, נוהגת בנכסים מנהג בעלים תוך התעלמות מרצונם, שאיפותיהם וכאבם של הבעלים ההסטוריים-האמיתיים של נכסים אלה, אשר גורשו מהם בכח הזרוע, ותוך זלזול בנכסים עצמם, עד כדי התעלמות ממצבם ואף פגיעה מכוונת בנכסים, כדוגמת ההרס הוונדליסטי ב"שוק הסיטונאי". המדינה מעדיפה – כשיטה – לפעול לקידום זכויותיהם של ערביי חברון בנכסים אלה, למרות שמדובר במקרים רבים בזכויות שיש אפשרות חוקית, משפטית ומעשית להביא לביטולן.

במעשיה אלה של המדינה יש לא רק פגם משפטי, אלא חמור מכך: פגם ועוול מוסרי כבד, המנוגד הן לחוק יסוד כבוד האדם וחירותו הקובע כי "ככלל, אין פוגעים בקניינו של האדם", והן לעצם תפקידה של מדינת ישראל כמדינת העם היהודי, אשר פועלת רבות להשבת נכסי יהודים בעולם כולו לידי בעליהם, כאשר במקביל דוקא בניהולה-היא מתקיימת אפליה לרעה ברורה ובוטה של זכויות היהודים בנכסיהם. ניהול כזה, לו בוצע במדינה אחרת, היה זוכה לקיתונות של ביקורת ולפעילות משפטית ומדינית נמרצת מצד מדינת ישראל עצמה, וסביר להניח שהיה מוכרז על ידה כ"ניהול אנטישמי".

התנהלות זו של המדינה כלפי הנכסים היהודיים השדודים תמוהה במיוחד, לנוכח העובדה שעמדתן העקרונית של ממשלות ישראל מזה שנות דור – מאז 1980 – מכירה בלגיטימיות של הישוב יהודי בחברון, ממשלות ישראל קבעו והחליטו כי "אין מניעה שיהודים יחיו בחברון, כבכל מקום בארץ ישראל" (החלטת הממשלה מס' 438 משנת 1980) וכי "מדיניותה של ממשלת ישראל היא לחזק ולפתח את הישוב היהודי בחברון" (החלטת ממשלה מס' 4245 משנת 1998).

יתרה מכך: מדינת ישראל אף טרחה לעגן את מעמדו הלגיטימי של הישוב היהודי בחברון בהסכם בינלאומי – הלא הוא הסכם חברון, הקובע כי בעיר חברון חיות זו לצד זו אוכלוסיה יהודית ואוכלוסיה ערבית, ואף החליטה, בד בבד עם קבלת אותו הסכם, כי

"הממשלה תפעל לשמור על כל התנאים והצרכים הנדרשים לקיומו, ביטחונו וביסוסו של הישוב היהודי בחברון" (החלטת ממשלה מיום 15/1/1997).

לנוכח כל אלה תמוה שבעתיים יחסה העוין של המדינה, אשר דוקא בתפקידה כאפוטרופוס מתנהלת באופן עוין וכוחני כל כך כלפי הנכסים השדודים עליהם היא מופקדת.

למעשה, כל ההתייחסות המשפטית הקיימת היום מצד המדינה כאפוטרופוס כלפי הבעלים היהודיים המקוריים של הנכסים היא, גם פורמאלית, וגם מעשית, התייחסות כאל "אויב". זהו מצב אבסורדי ובלתי נסבל מצד כל מי שרואה במדינת ישראל את מדינת העם היהודי.

מנגד, חשוב לציין, כי למעשה מן הראוי היה להכריז על סיום האפוטרופוסות של המדינה בנכסים אלה כבר בשנת 1995, מיד לאחר חתימת הסכם השלום בין ממלכת ירדן ומדינת ישראל. שכן יש לזכור, שהאפוטרופוס הישראלי "נכנס בנעליו" של "האפוטרופוס הירדני על נכסי האויב הציוני", (על פי הפקודה המנדטורית העוסקת בעניין – פקודה למסחר עם האויב 1945) ועל כן כאשר במסגרת הסכם השלום, פסקה הגדרתה של ישראל כ"מדינת אויב", וממשלת ירדן אף ויתרה באופן הצהרתי על כל הזכויות שהיו לה מכוח הפקודה ב"רכוש האויב" באזור – ממילא דינם של הנכסים לחזור לבעליהם המקוריים.

על כן אנו קוראים מעל דפיו של דו"ח זה, וכמסקנה בלתי נמנעת ממנו, **לבטל את האפוטרופוסות של מדינת ישראל על הנכסים היהודיים השדודים בחברון, ולהחזיר את הנכסים לבעליהם.** שכן, ניהול הנכסים כפי שהתבצע עד עכשיו מהווה כתם וכתב אישום חמור ביותר כנגד מדינת ישראל כמדינת העם היהודי.

לחילופין, על קובעי המדיניות להנחות את כל הדרגים המקצועיים לחדול לאלתר מההתעמרות השיטתית בבעלי הנכסים היהודיים השדודים, ולהפסיק להפלותם לרעה תוך זלזול בוטה בזכויות הקניין שלהם. בראש ובראשונה, על המדינה **לתקן באופן מיידי את הנזקים שגרמה היא-עצמה לרכוש, בהרס הוונדליסטי של מבני ה"שוק", הרס המשקף יחס של עוינות עמוקה – שאינה יכולה בשום אופן להיות מנת חלקו של מי שמבקש להיקרא "אפוטרופוס".** ובהמשך, **להנהיג אפליה מתקנת,** אשר תנצל כל הזדמנות אפשרית לקידום ענייניהם ולשיפור מצבם המשפטי והפיזי של הנכסים, מתוך מגמה להחזירם למצב ששרר לפני הטבח וגירוש הקהילה, ולהשיב אליהם חיים יהודיים.